

tom, najmä doživotnou stratou slobody (k podmienenčnému prepusteniu má totiž dôjsť len za predpokladu, že vinník nie je už pre spoločnosť nebezpečný). Účel polepšenia pri treste smrti zrejme neprichádza do úvahy a o účele odplaty taktiež sotva možno hovoriť, veď pri treste smrti záleží vlastne trest (utrpené zlo) v tom, o čom ani zákonodarca ani sudca nemá pozitívnu a určitú predstavu (nikto nevie pozitívne, čo znamená pre určitú osobu smrť, čo pociťuje odsúdená osoba v okamžiku popravy a všetky ľudské predstavy o posmrtnom živote náležia iba do sféry nášho náboženského presvedčenia — našej viery — nie však do oblasti pozitívnych vedomostí).

Už uvedený značný rozdiel medzi trestom smrti a ostatnými trestmi odôvodňuje, aby trest smrti — ak ho už so zreteľom na generálnu prevenciu nemožno úplne eliminovať — bol obmedzený na najužší okruh, a to jednak obmedzením trestných činov, trestom smrti stíhaných, na minimálny počet, jednak zákonným obmedzením možnosti použitia tohto trestu na prípady, v ktorých vinníkova činnosť fakticky zapríčinila protiprávny výsledok, — totiž úplne vyčerpala všetky skutkové znaky deliktu, stíhaného trestom smrti. Okrem uvedeného právneho dôvodu zvláštny dôraz kladiem aj na to, že všeobecná mienka ľudu nijako by sa nevedela uspokojiť takým riešením, podľa ktorého by vinník napriek tomu, že vonkajší — skutočne viditeľný — protiprávny následok neuskutočnil, predsa životom mal pykať za svoj čin (čiže podľa laickej mienky vlastne iba za svoj zlý úmysel). Ľud, ktorý svojim laickým ponímaním kladie výlučne alebo prevažne dôraz na posudzovanie objektívneho protiprávneho výsledku, ani zďaleka by neporozumel a nedôveroval takému trestnému pravosúdiu, ktoré by najcennejšieho fyzického statku — života — pozbavilo člena ľudskej spoločnosti, hoci viditeľný a hmatateľný objektívny výsledok zlého úmyslu a trestnej činnosti (napríklad dokonaná vražda) nevolá po takomto krutom treste. (Pokračovanie nasleduje.)

Písomníctvo

Georg Rácz: *Die neue Rechtsentwicklung in Ungarn*. Vyd. Danubia. Budapest-Leipzig, str. 85. Cena neudaná.

Maďari sa radi honosia, že sú národom právnikov a už v minulých storočiach vyzdvihovali najmä svoju chľúbu »Corpus Iuris Hungarici« a jeho úzku súvislosť s národnou kultúrou. Prítomná práca je celá venovaná tejto téze a už tým je do značnej miery zámerná.

Všimnime si v jednotlivostiach, či autor vedeckou metódou, objektívne a presvedčivo dokladá svoje stanovisko, ktorým hneď v úvode svojej knižky stavia právny systém ma-

ďarský s hľadiska jeho vývojovej samostatnosti a národnej osobitosti na najčelnejšie miesto v Európe. Zvedavosť čitateľa je značne vybičovná tvrdením, že kým iné národy majú iba niekoľko desaťročný právny vývin a modernými kodifikáciami umele vytvorený právny poriadok, zatiaľ maďarský právny systém bol vytváraný od počiatku maďarským národom. Kým iné národy sa vraj nazývaly národmi obchodníkov, námorníkov, umelcov alebo mysliteľov, maďarský národ sa nazýval národom právnikov.

Autor si sám kladie otázku, či to je iba predkami utvorená fráza a či bol skutočne maďarský národ národom juristov, ako sa ním stal a či má ním zostať. Prípadné pochybnosti o dosahu tohto epiteta snaží sa vylúčiť bližším rozborom pojmu národ právnikov (Juristennation). Vyzdvihuje, že pod tým nemiene iba skutočnosť, že maďarská spoločnosť sa kedysi i dnes vyznačovala a vyznačuje mimoriadne veľkým počtom právnikov vzdelaných a nadaných mužov a že právnický život je menovite vo vrstve vedúcich silne zastúpený, ani skutočnosť, že právna veda — táto prastará vraj »maďarská veda« — v Uhorsku odjakživa neštedne prekvitala. Pod výrazom »národ právnikov« autor rozumie osobitosť duchovného usposobenia maďarskej rasy a príznačnú formu myslenia a hodnotenia, ktorá nie je vlastná iba právnikom z povolania, ale sa jasne prejavuje aj v duchovnom živote a v celej životospráve i jednoduchého maďarského roľníka. — Toto osvetlenie ináč veľmi neurčitého pojmu iste vylučuje pochybnosť v tom, čo pod ním autor myslí. Tým viac pochybností však vzbudzuje v kritikom čitateľovi o správnosti jeho stanoviska. Dôkazy, ktorými autor chce podoprieť svoj názor, iba odhaľujú vratkosť celej koncepcie.

Ústava je základom a rámcom právneho poriadku, preto jej autor venuje najviac pozornosti. Okolnosti vzniku Uhorského štátu autor iba veľmi stručne načrtáva a bez poukazu na nejaký hodnoverný dokument konštruuje podivuhodný právny nárok Maďarov na štátne územie uhorské. Podľa neho vojaci Árpádovi neprišli ako barbarskí dobyvatelia, lež aby sa ujali zákonitého dedictva svojho predka Attilu. Neboli vraj cudzími kolonistami, ale právoplatnými vlastníkami pannonskej pôdy podľa dedického práva. Je pochopiteľné, že na podopretie takého anachronického a vybájeného dedického titulu autor nenašiel a preto ani neuviedol iný dôkaz ako všeobecný poukaz na stradiáciu a na zprávu kronikársku. Naproti tomuto romantickému náhľadu dnes už aj vážni maďarskí historici (napr. Hómann, Eckhart) uznávajú, že hodnoverné historické doklady dosvedčujú, že maďarské kmene sa pod vonkajším tlakom vybrali na západ a že ich cieľom podľa všetkého nebolo atilovské dedictvo v Podunajsku, lež vzdialenejší západ, kam sa nedostali len pre neprekonateľný odpor trvalo usidle-

ných a pevne organizovaných západných národov. (Hóman-Szekfü: Magyar történet, I., Bp. 1935, str. 74.).

Závažnejšia je druhá téza autorova, že Sv. Štefanom založená kresťanská monarchia si už v 13.—14. storočí vytvorila náuku o svätej korune a ústavné zriadenie, ktoré v Európe nemalo páru. Prvej ústavnej listine kontinentu, t. j. Zlatej bulle Ondreja II. z r. 1222 sa môže rovnať iba anglická Magna charta z r. 1215. Štátne právo uhorské malo celkom osobitný ráz, ústavné právo uhorské sa po dlhé stáročia vyvíjalo samostatne, bez cudzích vplyvov a je výtvorom právneho génia národa.

Za základnú myšlienku uhorskej ústavy považuje autor zásadu, že národ je prameňom všetkého práva. Výrazom tejto myšlienky je vraj náuka o Sv. korune, podľa ktorej panovník a národ tvoria jednoliaty celok. Panovník je hlavou, príslušníci národa sú údmi. Výsostné práva nepatria ani kráľovi ani parlamentu samému, lež obom týmto inštitúciám spolu, spojeným prostredníctvom Sv. koruny.

Autor vyzdvihuje originalitu a jedinečnosť tejto právnej konštrukcie — v tom s ním možno ešte súhlasiť — ale jeho názor, že touto konštrukciou bol dosiahnutý európsky primát v utvorení pojmu národa (Nation) nie je ničím podopretý a je mnohonásobne vyvrátený hist. skutočnosťou častého užívania pojmu národ v právnom smysle dávno pred vznikom náuky o Sv. korune.

Nemôže nás prekvapiť, že z takto chápanej inštitúcie sa vyvodzujú všemožné dôsledky a menovite aj historickoprávny nárok na nesenčnú teritoriálnu integritu Uhorska.

Presvedčivosť takýchto argumentov je veľmi nepatrná. Proti nim stačí poukázať na historický nepochybné jestvovanie iných národov a konsolidovaných štátnych útvarov na území Uhorska v dobe predmaďarskej, na uvedomelý národný život týchto národov aj po zániku ich národných štátov a menovite na živelnú silu, s akou sa húževnate domáhaly a domohly odpútania sa od štátoprávnych sväzkov, ktorými boli — na úkor svojho zdravého rozvoja — viazané k cudziemu, mocensky udržiavanému štátnemu útvaru.

Po úvodnej kapitole, v ktorej najväčší dôraz kládol na dôkaz, že Maďari už v dávnej minulosti boli národom právnikov, ktorý smysel pre právo má v krvi a preto je mu mocenské počínanie cudzie, — autor v troch nasledujúcich kapitolách podáva vývoj uhorského práva ústavného, práva trestného a práva súkromného.

Po krátkom poukaze na nepísanosť uhorskej ústavy autor vyzdvihuje kontinuitu ústavy počnúc od Sv. Štefana až po dnešné časy. Tým chce podložiť nárok na prívlastok najstaršej ústavy európskeho kontinentu. Jedinečnosť uhorskej ústavy podopiera iba paušálnym poukazom na odlišnosť ústavnopráv-

neho vývoja a menovite na ideu Svätej Koruny ako symbolu uhorskej štátnosti a nositeľky štátnej výsosti.

Ústavnoprávny vývoj celého tisícročia odbavuje autor niekoľkoriadkovým poukazom na údajne nezmenené základné tézy uh. ústavy, menovite na princíp delenia štátnych moci, ktoré však sú — Sv. Korunou — ideálne spojené v jednotnej štátnej osobnosti.

Obširnejšie sa zaoberá iba stavom ústavného práva v dobe od 1920 do 1942. Rozborom nových ustanovení sleduje hlavne snahu dokázať, že tisícročná ústava uhorská sa nezmenila ani po svetovej vojne a že v nich treba vidieť iba prechodné ustanovenia pre mimoriadne časy.

Autor pripúšťa síce, že prevratom z r. 1918 a menovite vyhlásením diktatúry proletariátu z 21. III. 1919 bola kontinuita právneho poriadku prerušená, lebo nastoleným revolučným vládam upiera akýkoľvek právny podklad, zdôrazňuje však, že národ ako nositeľ suverenity a pôvodný prameň práva zostal verný starej ústave a v jednokomorovom nár. shromaždení zvolenom r. 1920 videl iba provizorný orgán zákonodarnej výsosti, ktorý má pripraviť návrat ku starej ústave.

Na dobu suspendovania kráľovskej moci zvolilo toto shromaždenie pre výkon moci hlavy štátu ríšskeho správcu. R. 1927 sa vrátil zákonodarný sbor k tradičnému dvojkomorovému systému, s tou zmenou, že ríšskemu správcovi nepriznáva právo sankcionovania zákonov. Tendencia reformy z r. 1926, aby totiž kompetencia hornej (magnátskej) komory bola zúžená na postavenie poradného sboru, bola prekonaná zák. článkom XXVII : 1937, ktorý terajšej hornej snemovni priznáva v zásade tie isté práva, ako mala niekdajšia komora magnátska.

Pozoruhodné je, ako opatrne sa autor zmiňuje o úprave volebného práva do parlamentu. Uspokojuje sa iba konštatovaním, že princíp ľudového zastúpenia, zavedený r. 1848, zostáva v platnosti. Úsilie o zovšeobecnenie hlasovacieho práva bližšie nerozoberá. Svoje stanovisko prezrádza iba tým, že odporcov všeobecného hlasovacieho práva označuje za umiernených a rozvážnych. Po letnom poukaze na volebný systém z r. 1920 — ktorý zaviedol všeobecné hlasovacie právo — a na zák. čl. XXVI : 1925 — ktorý obnovil staré obmedzenie a hlavne inde už prekonané verejné hlasovanie — zaoberá sa autor s platným volebným poriadkom (z. čl. XIX : 1938). Pripúšťa, že i tento zákon značne zužuje kruh oprávnených voličov, zavádza plurálne (dvojité) hlasovacie právo istých osobitne kvalifikovaných voličov a veľmi zprísňuje podmienky zvoliteľnosti, najmä v snahe vylúčiť odporcov platného právneho poriadku a idey národného štátu. Novozavedené tajné hlasovacie právo je paralyzované rôznymi opatreniami, ktoré

majú znemožniť demagogiu a uplatňovanie úzkych hľadísk strannických.

Pri izbore vládnej moci poukazuje autor, že hoci bola pod vplyvom zahraničných i domácich pomerov rozšírená, predsa stalo sa tak iba v rámci supremacie parlamentu nad exekutívou. Menovite rozšírená normotvorná kompetencia vlády podlieha kontrole osobitného výboru parlamentu, ktorý skúma účelnosť a ústavnosť nariadení vlády a podáva o nich zprávy zákonodarnému sboru.

Pred zaklúčením kapitoly o ústavnoprávnom vývoji autor ešte poukazuje na niektoré zákony, ktoré zrejme v súvislosti so všeobecnými sociálnymi tendenciami zahraničnými sú namierené proti krajnému individualizmu a liberalizmu. Tak za vplyv korporáčného systému resp. socializačného hnutia označuje autor vytvorenie viacerých autonómnych stavovských komôr s rozsiahlou kompetenciou normotvornou a s povinným členstvom. Napr. komory advokátskej, notárskej, lekárskej, inžinierskej, tlačovej, divadelnej, filmovej a poľnohospodárskej.

Značné obmedzenia spolčovacej a tlačovej slobody pripisuje autor výlučne vojnovým pomerom.

Pripustenie ďalekosiahlej možnosti odňatia štátneho občianstva podľa zák. čl. XIII : 1939 vysvetľuje autor tým, že štátne občianstvo je vnútorným pútom medzi občanmi a vlastou, ktoré predpokladá bezpodmienečnú vernosť doma i v cudzine. V súvislosti s touto otázkou poukazuje na nutnosť normatívneho obmedzenia prenikania Židov do verejného a hospodárskeho života a vypočítava úpravy vydané do konca r. 1942.

Výpočet zákonov o inartikulácii území získaných na úkor Slovenska a Rumunska I. a II. rozhodčím výrokom viedenským, ako aj zákona o včlenení býv. juhoslávskeho územia je autorovi príležitosťou k tomu, aby vyzdvihol ďalekosiahlu kultúrnu autonómiu jednotlivých národností, ktorá sa vraj traduje už od Sv. Štefana. V zjavnom rozpore s notorickou skutočnosťou tvrdí, že uhorský štát stál na princípe rovnoprávnosti národností a v ničom neobmedzoval užívanie ich jazyka a pestovanie ich vlastnej kultúry. Národnostné skupiny vraj môžu slobodne užívať svoj jazyk na školách, pred úradmi i súdmi. Autor tu »majstrovsky« skresľuje pravý stav vecí a vyzdvihnúť niektorých rámcových ustanovení, ktoré nikdy neprešli do štátneho života, chce u neinformovaných cudzincov budiť dojem, že býv. Uhorsko bolo a dnešné Maďarsko je Eldorádom národností spolunažívajúcich v plnej spoľkosti.

Vecnejší je autor v kapitole III. až VI., v ktorých podáva stručný prehľad vývoja uhorského resp. maďarského práva trestného, občianskeho, hospodárskeho a procesného. Nájdeme tu okrem trestného zákona poukaz na zákon o ochrane štátu a jeho novelizácie, trestné právo vojenské, zákon na o-

ochranu rasy, zákony na ochranu duchovného vlastníctva, trestnoprávnu ochranu hospodárskeho zriadenia, stručný vývoj uh. obč. práva, základné princípy zákonov občianskoprávných, obmedzenie súkromného vlastníctva, zákony dotýkajúce sa obligačného práva, charakteristiku obchodného zákona, zmienku o reforme obchodných spoločností, zákony upravujúce právne postavenie zamestnancov i zamestnávateľov, minimálne mzdy, ochranu rodiny, zásady sporového i mimosporového pokračovania i organizácie súdnej.

Už aj z uvedeného je zrejmé, že autor sa pokúša podať celkový i keď stručný obraz právneho poriadku Maďarského štátu so zreteľom na historický vývoj a hlavne na stále zdôrazňovanú 1000 ročnú kontinuitu. Informatívny ráz práce oslobodzuje autora od povinnosti vyčerpávajúceho podania všetkých dôležitejších zákonov a iných noriem, nemôže ho však ospravedlniť pred výtkou tendenčného vyzdvihovania skutočných i domnelých svetlých stránok právneho poriadku uhorského i maďarského. Zjavný zámer i jeho prevedenie zaraďuje túto prácu do bohatej série propagačnej literatúry, ktorá neváha operovať aj metódami nevedeckými. Ak jej venujeme pomerne veľa pozornosti, robíme tak len preto, aby sme poukázali na potrebu systematického sledovania a rozboru aj tohto druhu literatúry, ktorá je často jedinou informátorkou málo informovanej cudziny.

—pp—

Judikatúra

Občianske rozhodnutia hlavných súdov v Bratislave a v Prešove.

28.

Súkromnoprávna zodpovednosť za náhradu škody je daná aj vtedy, ak niekto síce nevedel, že svojím konaním môže zapríčiniť bezprávnú škodu, ale podľa konkrétneho prípadu bol povinný s takou možnosťou rátať a podľa toho sa zachovať.

(Rozh. Hlavného súdu v Bratislave z 2. III. 1944, č. Rv 4/44.)

Žalobník mal salaš, na ktorom zasa ovčiarskeho psa. Dňa 21. VI. 1942 ráno valach žalobcov išiel s týmto psom stopovať zlodeja, ktorý deň predtým ukradol mu z koliby rôzne veci. Pritom pes zaviedol valacha cez les až na lúku zv. K. S. Pes bežal pred valachom a keď došli na túto lúku, valach bol blízko okraja lesa, kým pes bol pred ním na niekoľko krokov. V tom žalovaný, ktorý bol v blízkosti na postriežke, strelil na psa a zabil ho. Preto žiadal žalobník na žalovanom náhradu škody 1.000 Ks.

Žalovaný bránil sa tým, že psa tohoto zastrelil oprávnene,